کتێبی ژنوەر و چەند سەرنجێك.. سەدیق سەعید ڕواندزی

لە ڕاستیدا، سرووشتی هیچ مرۆڤێك لە ڕووی کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژی، لە مرۆڤێکی تر ناچێت. کە مرۆڤەکانیش لە یەکتری جیابوون، ئەوا بیرکردنەوە و دید و تێڕوانین و هەڵوێستیشیان لە کارکردن جیاواز دەبێت. بۆیە هەڵەیە پێمان وابێت کە دەبێ مرۆڤەکان، هەموویان وەکو یەکتری بن. بەڵام نابێ ئەوەمان لە بیر بچێت، کە دیدی مرۆڤ بۆ هەر پرس و بابەتێك، ئاستی ئاگایی و هوشیاری ئەو کەسە دەردەخات. لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، چوونە نێو ژیانی تایبەتی تاکەکان بە ڕادەیەکە، کە کەسانێك ئەو مافە بە خۆیان دەدەن، ڕەنگڕێژی ژیانییان بۆ بکەن و ئامۆژگاری و حیکمەتییان فێر بکەن. لە کاتێکدا ژیانی تایەتی هەر مرۆڤێك، سروشتی کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژییانەی هەر مرۆڤێکەو بەشێکە لە پێکهاتەی کەسی و تایبەتی ئەو، کە دەچێتە خانەی ژیانی کەسی و نهێنی خۆی. مرۆڤ هەمیشە پێویستی بە ئامۆژگارییە ئەگەر لە هەر تەمەنێك بێت، بەڵام ئەوەی نەگونجاوە ئەوەیە، تۆ ئەو ژیانە تایبەتییەی مرۆڤەکان، لە چوارچێوەی ژیانی گشتی، یاخود ژیانی تایبەتی خۆت ببینیت و پێوەر و خاسیەتەکانی ژیانی ڕۆژانە و گشتی خۆت، بکەیتە ئەتەکێت و فۆرمێك بۆ ژیانی کەسانی تریش. هەڵبەتە، باسەکە ئەوە نییە مرۆڤ پێویستی بە ڕێنوێنی و ئامۆژگاریکردن بۆ ژیانێکی جوانتر و تەندروستتر نەبێت، چونکە هیچ مرۆڤێك نییە تا مردنیش، پێویستی بە ئامۆژگاری نەبێت، بەڵکو مەبەست ئەوەیە، زۆر جار لە پەراوێزی ئەو بە ناو ڕاسپاردە و ئامۆژگاریکردنەوە، بەر جۆرێك لە نووسین و گوزارشتکردن دەکەوین، کە لە بری ئەوەی لە خزمەت مرۆڤ و ژیانەکەی دابن، بە داخەوە بە جۆرێك لە جۆرەکان، لە شکۆمەندی و پێگەی مرۆڤیش دەدەن. لەم ساڵانەی دواییدا، مۆدێلێك لە نووسین لە نێو بەشێك لە نووسەرانی ئێمە، بە تایبەتی گەنجەکان دروست بووە، کە خۆیان وەك (ئۆشۆ) و(دالای لاما) و (جوبران خەلیل جوبران) دەبینن و کتێب بە نێوی وانە و ئامۆژگاریی و ڕاسپاردە چاپ دەکەن و بە تێگەیشتنی خۆیان دەیانەوێت، فێری ژیان و ماناکانی ژیانمان بکەن. بەڵام کاتێ دەچینە نێو ناوەڕۆکی ئەو کتێبانە، بەر تێگەیشتنێکی دیکە دەکەوین، کە زۆر جار لە بری ئەوەی مرۆڤ شکۆمەند پیشان بدات، ئەوا لە بەها و پێگەی دەدات. یەکێك لەو کتێبانە، کتێبی (ژنوەرە). ناوەڕۆکی ئەم کتێبە، لە چەند وتە و دەربڕینێکی نووسەر پێکهاتوون، بۆ کەسایەتی ژن و ڕوانگەی خۆی وەك مرۆڤێك بۆ

ژن دەخاتە ڕوو. ئەگەر سەرنج لە بەشێکی زۆری ئەو وتانە بدەین کە لە دوو توێی کتێبەکەدا هاتوون، دەبینین بە جۆرێك لە جۆرەکان، ڕەنگدانەوەی ئەو ئەقڵە میللی و هەمووەکی و کۆمەڵایەتیەیە، کە تیایدا وێنای ژن، وەك مرۆڤێکی (زۆرتر ڕۆمانسی، ناسك، بیرکەرەوە بەدڵ، بێ هێز و نەوەستاو لە سەر پێی خۆی) دەکات. ئەم دیدگایە، ئەوەندەی ژن وەك بوونەوەرێکی ڕۆمانسی پڕ لە هەست و سۆز دەبینێت و وێنا دەکات، ئەوەندە وەك مرۆڤێکی بیرکەرەوە، خاوەن ئیڕادە و بە توانا و داهێنەر نایناسێنێت. بۆیە دەبینین بەردەوام ستاییشەکانی، لەگەڵ جەستە و لایەنی بایەلۆژی و هەستی ژن دایە، لەوەی هزری بدوێنێت. ئەم دیدگایە، گەرچی لە ڕووکەشدا خۆی وا نیشان دەدات، کە دەیەوێت شکۆیەك و پیرۆزیی و پێگەیەك بە ژن بدات، بەڵام کاتێ دەچینە قووڵایی ئەو ڕوانینانەی لەو ستاییشانەدا هەن، گوتارێکی پێچەوانە دەبینین. لە کتێبی (ژنوەر) یشدا، لە پاڵ ئەو وەسفە ڕووکەشەی نووسەر بۆ ژن دەیکات، هەست بە کەم تەماشاکردن و نیشاندانیش دەکەین. بۆ نموونە: نووسەر چەند وتەیەکی وەك بە پیرۆز تەماشاکردنی ژن هێناوەتەوە کەچی کاتێ شرۆڤەیان دەکەین، بەر مانای دیکە دەکەوین. وەك:_

- لا50 نووسیویەتی:_(ژن هەمیشە دەیەوێت لە ژیانی شکۆی پیاوێك دابێت).
- لا 84 نووسیویەتی:_(گوێی ژن دەرگەی دڵیەتی).
- لا 115 نووسیویەتی:_(هەر ژنێك ئابڕووی خۆی شکاند، هیچ پیاوێك بۆی نایەتە ژوورەوە) سەرنج بدەن، چۆن نووسەری کتێبەکە، هەمان ئەو دەربڕینە خێڵەکی و میللییانە دەنووسێت، کە خەڵکە هەمووەکییەکە (عەوام) بەکاری دێنن، ئەویش وشەی (ئابڕوو) وە کە بە مانای (شەڕەف و نامووس) دێت!
- لا 119 نووسیویەتی:_(لە نێو دڵی زۆربەی ژناندا، جێ پێی ڕۆیشتنی پیاوێك هەیە).
- لا 135 نووسیویەتی:_(سەختترین رکابەری جوانی هەر ژنێك ژنێکی ترە).
- لا 142 نووسیویەتی:_(بۆ ڕاگرتنی دڵی ژنێك تەنها پیاوبوون بەسە) پیاوبوون چییە؟
- لا156 نووسیویەتی:(ئەو کاتەی ژنێك جوانی و ناسکی خۆی ئاوێتەی تۆ دەکات، تۆش لە کانیاوی پیاوبوونی خۆت بێ بەشی مەکە). بێگومان، بە تەنها ئەو وتەیەی کۆتایی، بەسە بۆ ئەوەی لە ماهیەتی ڕاستەقینە و دنیابینی نووسەری ئەو کتێبە بۆ ژن و دنیای مێیەتی بگەین. هەموومان دەزانین جوانی و

ناسکی ژن لە چی دایە و کانیاوی پیاویش بە مانای چی دێت. ئەم جۆرە گوزارشتکردنانە لە دنیای ژن، لە ڕاستیدا هیچی کەمتر نییە لەو دنیابینییە خێڵەکی کۆمەڵایەتییەی کە ژن تەنها وەك کاڵایەك لە خزمەتی پیاودا دەبینێت. ئەوانەی لە ژندا بەر لە هەموو شتێك ناسکی و جوانی دەبینن، ڕوون و دیارە مەرام و مەبەستییان لە تەماشاکردنی ژن چییە. ئەوانە، لەبری هزر، جەستەی ژن و لە بری تێگەیشتنی، لەش و لار و جەستە و و ناوقەدی دەبینن. هەر پیاوێك نیگای یەکەمی لەسەر لەش و لار و جەستەی مێیەك بوو، ئیدی پێویست بەوە ناکات بزانین مەبەست چییە. ئەم جۆرە دەربڕینانە، جارێکی دیکە بە سووك تەماشکردن و وێناکردنەوەی ژنن بە ناوی کتێب و دنیای نووسین و حیکمەتی بۆ حیکمەتەوە. دەنا مانای چییە، ژن دەبێ ئابڕووی هەبێت؟ ئایا شەڕەف تەنها لە ژن دایە؟ مەگەر گەندەڵی گەورەترین بێ ئاکاری نییە؟ خیانەت کردن لە نیشتمان گەورەترین بێ مۆراڵی نییە؟ دەست تێکەڵکردن لەگەڵ دوژمنان و سیخوڕیکردن جۆرێك نییە لە بێ ئاکاری؟ بۆچی دەبێ ئەخڵاق و شەڕەف هەر تەنها لە ژن و لە ژنیش لە پاکیزەییەکەی ببینین؟ دواجار دەڵێم، ژنان نابێ بەو جۆرە نووسینانە فریو بخۆن و هەڵبخەڵەتێنرێن، چونکە ئەم جۆرە دنیابینییە، بەر لەوەی بە شکۆ و پیرۆزییەوە سەیری ژن بکات، ناڕاستەوخۆ بە ناوی وتە و نووسین وحیکمەتی بۆ حیکمەتەوە،لە پەنای ئامۆژگاری بۆ ماناو دواکەوتووەوە، لە کەسیەتی و پێگەی ژن دەدات. *پەراوێز:
ناوی کتێب: ژنوەر، نووسینی: هەرێم هەژان، ساڵی چاپ 2020.

- لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارەی ڕۆژی 27/4/2021 بڵاوکراوەتەوە.

ڕوونکردنەوەیەکی پێویست:

چەند ڕۆژێك لەمەو بەر، لەلایەن هاوڕێیەکمەوە ئاگادار کرامەوە، کە نووسەری ئەو کتێبە لە پۆستێکی فەیسبووکدا، باسی لەوە کردووە(کە گوایا من ناوەرۆکی نووسینەکەی ئەوم شێواندووە، لەوە کۆمێدیتریش نووسیویەتی، کە من بۆ ئەوەی ئەو بناسم لە سەر کتێبەکەی ئەوم نووسیوە و ڕقی نووسەرانی ترم بەو هەڵڕشتووە) سەیری ئەو نوکتەیە بکەن، مەگەر خوێنەر چ کاری بە ناسینی نووسەرێکەوە هەیە کە کتێبەکەی دەخوێنێتەوە؟ خوێنەر نووسین دەخوێنێتەوە، یان نووسەری کتێب؟ هەڵبەتە، ئەمە جاری یەکەم (بێگومان دواجاریش نابێت) نییە، کەسانێك تۆمەتی لەو شێوەیەم دەدەنە پاڵ. بە تایبەتیش کە خۆم فەیسبووکم نییە، ئیدی کەسانێك ئەمە بە دەرفەت دەزانن و لە پەیجەکانییان کە سەکۆیەکی بێ سانسۆرە، دەکەونە هەڵڕشتن و فڕێدانی

قسەی نێو دڵییان، بە بێ ئەوەی بوێری ئەوەیان هەبێت لە هەمان ڕۆژنامە و بڵاوکراوە وەڵامم بدەنەوە. من وەك خوێنەرێکی ئاسایی، کە سەرنجەکانم لە بارەی نووسینی نووسەران دەخەمە ڕوو، دیارە دەمێکیشە خۆشم بێ ئەوە یەکلایی کردۆتەوە، کە دەبێ باجی ئەو سەرنجانەم بدەم. ئەو باج دانە، هەندێك جار بە قسەی زبر و بریندارکەر، هەندێ جاریش بە تۆمەت و چەواشەکاریی، هەندێ جاریش بە تووڕەبوون و پچڕانی پەیوەندییە کەسی و کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵم، تەواو دەبن و کۆتاییان دێت. بەڵام هەموو ئەمانە ساردم ناکەنەوە، بەڵکو ڕژدترم دەکەن، وەك خوێنەرێك ئیستی زیاتر لە ئاست نووسینەکان دابکەم. نووسین لای من، نە پیشەیە نە هونەر، بەڵکو ئەخڵاقە. وەك چۆن هەموو ڕەفتار و کردەکانی ژیانم، لە ژێر چاودێری پەروەردە و ئەخڵاقی کەسیم دایە، بەو شێوەیەش لە نووسیندا، ئەخڵاقم سانسۆرم دەکات و ڕێگەم پێ نادات یەك پیتی نووسینی هیچ کەسێك بشێوێنم و گەردێك ڕقیشم بەرامبەر مێروولەیەکیش لە دڵ دانییە، چ جای بگاتە مرۆڤێك و ئەو مرۆڤەش نووسەر بێت!